

FACITark til Tegn

Punktum

Skriv ikke på facitarkene

For at gøre det man skriver lettere at forstå, sætter man tegn. Det første og det vigtigste tegn er punktum. Denne lille prik adskiller sætninger. En sætning kan fortælle en afsluttet historie.

Øvelse 1

Her skulle sættes 11 punktummer: OBS: Egentligt er der 12 sætninger, men én ender med et forkortelsespunktum (kr.). Den skal ikke have noget ekstra punktum!

Jeg har sat en "hånd" (☞) eller en "blyant" ind for at hjælpe dig til at finde de rigtige pladser.

Peter har fået sin nye bil.☞ Karin spiller musik på sin walkman.☞ Vi venter på grønt lys.☞ Hvor er min pibe☞? Kan du bruge en klud☞? Jeg henter billetterne.☞ Skal marken ikke pløjes først☞? Vil du ikke vente på os☞? Bogen må ligge på reolen.☞ Et par sko kan let koste 800 kr.☞ Har du set min kam☞? Det er vist et pindsvin.☞

Øvelse 2

Her skulle være 5 (evt. 6) punktummer:

Søren laver altid ulykker.☞ I søndags skulle han slå græsplænen(.) men han kom til at klippe alle hovederne af tulipanerne.☞ I går skulle han vaske op.☞ Han var meget forsigtig.☞ Alligevel slog han en tallerken og en kop i stykker.☞

Punktummet i parentes kan forsvares, men er ikke obligatorisk!

HUSKede du, som det første, at sætte kryds i feltet "Siden tjekket" på dit eget ark?

Øvelse 3

Her skulle være 4 punktummer:

Mor laver kaffe og smører mad og far lægger dug på bordet og dækker bord. Du og jeg går nu hvis han og hun kommer. Eva tegner og maler mens Kate og Tannie laver farveklip. Bilen bremses og vælter og føreren knuser forruden og kravler ud.

Øvelse 4

I første afsnit herunder skulle der være 5 punktummer:

- a. Jack slukkede for radioen og fandt papir og blyant frem. 31 58 14 48 skrev han. Han kom i tøjet og spiste morgenmad. Viggo var ret sløv og det passede egentlig Jack meget godt. Han var ikke lige i humør til en frisk og legesyg hund.

I andet afsnit skulle der være 3 punktummer og 1 spørgsmålstegn:

- b. Hele eftermiddagen havde Jack overvejet at ringe på 31 58 14 48 og fortælle alt hvad han vidste. Men hvor meget vidste han? Det var jo ikke engang sikkert at den mand der havde truet ham var morderen. Jo det måtte det være.

I tredje afsnit 2 punktummer:

- c. Da Jack var gået i seng den aften lå han og tænkte det hele igennem. Han var kommet frem til at den mand der havde truet ham var morderen.

I det følgende afsnit 4 punktummer og to spørgsmålstegn:

- d. Med et sæt vågnede Jack. Det var mørkt udenfor så det var åbenbart stadig nat. Hans ur viste 3.15. Jack lagde sig ned i sengen for at lægge sig til at sove igen. Men hvad var det? Kom der ikke lyde ude fra hoveddøren?

HUSKede du at sætte kryds i retteboxen på dit eget ark?

I dette afsnit skulle du selv finde ud af antal punktummer og spørgsmålstegn:

- e. Viggo rejste hovedet og strittede med ørerne et øjeblik og gav sig så til at knurre. 🗑️ Jack rejste sig fra sengen og listede ud i entreen. 🗑️ Der stod han og ventede lidt. 🗑️ Pludselig gav hoveddøren et lille klik fra sig. 🗑️ Var der nogen der var ved at bryde ind i hans lejlighed 🗑️? Var det mon morderen 🗑️? ¹ Eller var det bare hans fantasi der var ved at løbe af med ham 🗑️? 🗑️

På samme måde i dette afsnit:

- f. Tankerne fór gennem hovedet på ham. 🗑️ Hvad skulle han dog gøre 🗑️? 🗑️ Nu gav hoveddøren igen et klik fra sig. 🗑️ Uden egentlig at tænke over hvad han gjorde løb Jack ind i stuen løftede røret af telefonen og drejede 112. 🗑️

I det følgende essay skulle du sætte spørgsmålstegn og punktum:

Kender du Fyrtøjet?

Det er jo et af H. C. Andersens berømte eventyr, og det begynder sådan: Der kom en soldat marcherende hen ad landevejen. 🗑️ Hvor kom han fra, og hvor skulle han hen 🗑️? Jo, han havde været i krigen, og nu skulle han hjem. 🗑️

På vejen møder han en gammel heks som spørger ham om han gerne vil være rig. 🗑️ Det er vel ikke et spørgsmål en rask soldat kan sige nej til, så lidt efter finder vi ham på vej ned i et hult træ. 🗑️

Imellem min fars gamle bøger findes også en gammel udgave af H. C. Andersens eventyr. 🗑️ Jeg tror den er fra 1923. 🗑️ I den er Fyrtøjet illustreret med nogle tegninger. 🗑️ På den første ser vi netop dette træ, en stynet poppel eller pil, med et passende hul i toppen som soldaten kan komme ned til eventyret gennem. 🗑️

¹ Det er i orden hvis der blot lades plads til et komma her!
tegn 0 Punktum.facit, © Knud Aa. Back, udskrevet 26. september 2007

Her er sat spørgsmålstegn og punktum:

Véd du hvad en *stynet poppel* er for noget? At styne et træ vil sige at man hvert år klipper grenene af det, også i toppen, så der hvert forår gror nye grene ud. Som årene går, og stammen bliver tykkere og tykkere, kommer træet efterhånden til at ligne en gammel trold med langt stridt hår. Louis Moe som har lavet tegningen, har måske været inspireret af de stynede piletræer som selv i dag præger de fynske landeveje.

Styning er faktisk en form for mishandling af et træ. Det er i hvert fald ikke særligt naturligt. Heller ikke alle træer lader sig styne. En gran fx ville højst sandsynlig gå ud. Pæn bliver den i hvert fald ikke.

Men på en pil eller en poppel kan det lade sig gøre. Måske er det denne mishandling der gør at mange af træerne så også bliver hule. H. C. Andersen har sikkert haft sit eget hule træ tæt ved sit barndomshjem i Odense, og han har sikkert leget i det. Der er ikke noget som hule træer at gå på opdagelse i. Hule træer er gode for fantasien, og det er nemt at forestille sig at det hule træ er en port til en anden, mere eventyrlig verden.

Nede på bunden af træet er der sikkert en dør. Og en sådan dør kan jo føre til de vidunderligste eventyr. Nu skulle soldaten ikke bruge nøgle for at komme ned i de tre skatkamre med hundene, men man kunne sagtens forestille sig at i en anden historie, i et andet eventyr, skulle han først ud og finde en nøgle. Det kunne så føre til en hel masse andre eventyr.

Kender du ideen med at skrive videre på et eventyr? Når et eventyr er slut, kan man jo passende stille spørgsmålet: Hvad skete der så? Her kunne vi jo begynde med begyndelsen. Hvis nu der var en dør i soldatens hule træ, og denne dør havde en lås som krævede en nøgle.

HUSKede du at sætte kryds i retteboxen på dit eget ark

Her er sat spørgsmålstegn og punktum:

Hvilke eventyr skulle sodaten ud på førend han kunne komme ned til de mange penge og fyrtøjet? Det kan være du har nogle ideer. Du kunne prøve at skrive dem ned. Måske har du evner som eventyrforfatter. Det er under alle omstændigheder sjovt af afprøve og udforske sådanne fantasi-verdener ved at lege forfatter for en dag.

Øvelse 5

er et afsnit af et berømt stykke nordiske litteratur af den svenske forfatterinde Selma Lagerlöf. Sådan skulle der sættes punktum:

- a. På en gård i Skåne boede drengen Nils Holgersson. Meget duede han ikke til. Han kunne ikke engang vogte gæssene. Mod mennesker og dyr var han meget hård. Hans forældre var fattige og deres mark var ikke større end en have. En søndag fik drengen lov til at blive hjemme mens far og mor gik i kirke. Men han skulle læse på sin bibelhistorie og lidt efter sov han over den åbne bog.
- b. Da Nils vågnede ville han ikke tro sine egne øjne. Han så en nisse som sad og red på stoleryggen. Bange blev han ikke men han fik lyst til at spille den lille fyr et puds. Derfor fangede han nissen med et fluenet der hang i vindueskarmen.
- c. Nissen lovede drengen alt muligt godt hvis han bare måtte slippe fri igen men drengen ville ikke lukke ham ud. Som straf for sin hårdhed blev Nils selv forvandlet til en lille nisse. Da han kom ud på gårdspladsen fløj en flok vildgæs forbi og tamgåsen Morten ville flyve med. Nils prøvede på at holde den tilbage men han havde glemt hvor lille han var og han blev hængende om halsen på dyret. Således begyndte Nils Holgersson sin vidunderlige rejse gennem Sverige. I begyndelsen var hverken Morten eller Nils særlig velkomne blandt vildgæssene men Morten klarede sig godt og snart var gæssene glade for de to nye rejsekammerater.

HUSKede du at sætte kryds i retteboxen på dit eget ark?

Øvelse 6

Fik du i det følgende sat spørgsmålstegn og punktum (plus et enkelt kolon)?

Det var en mørk og stormfuld nat

Kender du begrebet stafetroman? En roman hvor forskellige forfattere på skift skriver en roman. Først skriver én et stykke, så overtager en anden stafetten og skriver videre. En tredje fortsætter og overlader derefter stafetten til en fjerde eller den første igen, og på denne måde kan en fortælling udvikle sig helt uforudsigeligt.

Du har måske selv været med til ved computeren at skrive noget lignende, en stafetnovelle. Det foregår på denne måde: [← kolon kan også betyde "her kommer en forklaring"; mere om kolon i en senere kursusdel. MEN som nævnt, det er ok hvis du blot har sat punktum her!]

I er fx tre i en gruppe som skiftes til at skrive på en historie. Mens der skrives, må de andre to ikke sige noget. De skal derimod prøve at have en fortsættelse klar i hovedet til når det bliver deres tur til at skrive. Det irriterende og befordrende for fantasien er at fortællingen tit tager en drejning man ikke selv har forudset.

Man kan fx begynde med et berømt citat. Overskriften *Det var en mørk ...* er faktisk ikke blot noget hunden Nuser fra Radiserne har fundet på når han sidder på taget af sit hundehus med sin skrivemaskine. Den er fra *De tre Musketerer* i det kapitel hvor en af de virkelig lede hekse i verdenslitteraturen bliver konfronteret med skarpretteren.

Slut på denne kursusdel

HUSKede du at sætte kryds i retteboxen på dit eget ark?